

विषालु बाणको उपमा

The Parable of the Arrow
Cūḷamāluṅkyovāda Sutta

नेपाली

नेपाली · AI अनुवादको प्रारूप · सम्पादकीय समीक्षा बाँकी

नेपाली र हिन्दी अनुवाद AI द्वारा तयार गरिएका प्रारूप हुन्। सम्पादक वा विशेषज्ञबाट प्रमाणीकरण हुन बाँकी छ।

01 एकान्तमा उठेको प्रश्न

mn63-001

मैले यस्तो सुनेको छु—एक समय भगवान् श्रावस्तीमा, जेतवनस्थित अनाथपिण्डिकको आराममा विहार गरिरहनुभएको थियो।

mn63-002

त्यस बेला आयुष्मान् मालुक्यपुत्त एकान्तमा बसेर ध्यान गरिरहेका थिए। उनको मनमा यस्तो विचार उठ्यो:

mn63-003

“भगवान्ले यी दृष्टिहरू अव्याकृत राख्नुभएको छ, पन्छाउनुभएको छ र अस्वीकार गर्नुभएको छ: ‘संसार शाश्वत छ’, ‘संसार शाश्वत छैन’, ‘संसार सीमित छ’, ‘संसार असीमित छ’, ‘जीव र शरीर एउटै हुन्’, ‘जीव र शरीर भिन्न हुन्’, ‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन्’, ‘मृत्युपछि तथागत रहँदैनन्’, ‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन् पनि र रहँदैनन् पनि’, ‘मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन्’। भगवान्ले मलाई यी कुराहरूको निर्णय सुनाउनुभएको छैन। उहाँले निर्णय नसुनाउनुभएको कुरा मलाई रुचिदैन, म स्वीकार गर्न सकिदैन। म भगवान्कहाँ गएर यस विषयमा सोध्नेछु।

mn63-004

यदि भगवान्ले मलाई ‘संसार शाश्वत छ’ वा ‘संसार शाश्वत छैन’ ... अथवा ‘मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन्’ भनेर निर्णय सुनाउनुभयो भने म उहाँको सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताउनेछु। यदि यी विषयमा निर्णय सुनाउनुभएन भने म शिक्षा त्यागेर गृहस्थ जीवनमा फर्कनेछु।”

02 मालुक्यपुत्तको आग्रह

mn63-005

साँभ्रपख आयुष्मान् मालुक्यपुत्त ध्यानबाट उठेर भगवान्कहाँ गए। उहाँलाई अभिवादन गरी एकातिर बसे। त्यसरी बसेपछि उनले भगवान्लाई भने:

“भन्ते, एकान्तमा ध्यान गरिरहेको बेला मेरो मनमा यस्तो विचार उठ्यो: ‘भगवान्ले अव्याकृत राख्नुभएका, पन्छाउनुभएका र अस्वीकार गर्नुभएका यी दृष्टिहरू—संसार शाश्वत छ वा शाश्वत छैन ... अथवा मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन्—बारे उहाँले मलाई निर्णय सुनाउनुभएको छैन। यो मलाई रुच्यैन, म स्वीकार गर्न सकिदैनँ। म उहाँकहाँ गएर यस विषयमा सोध्नेछु। यदि उहाँले मलाई यी विषयमा निर्णय सुनाउनुभयो भने उहाँको सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताउनेछु। सुनाउनुभएन भने शिक्षा त्यागेर गृहस्थ जीवनमा फर्कनेछु।’

भन्ते, यदि भगवान् ‘संसार शाश्वत छ’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही कुरा स्पष्ट गर्नुहोस्। यदि ‘संसार शाश्वत छैन’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही कुरा स्पष्ट गर्नुहोस्। यदि शाश्वत हो कि होइन भनेर जान्नुहुन्न र देख्नुहुन्न भने नजान्ने र नदेख्ने व्यक्तिका लागि ‘म जान्दिनँ, म देख्दिनँ’ भन्नु नै सीधा कुरा हुन्छ। यदि ‘संसार सीमित छ’ भनेर जान्नुहुन्छ भने सीमित छ भन्नुहोस्; ‘असीमित छ’ भनेर जान्नुहुन्छ भने असीमित छ भन्नुहोस्। यदि सीमित हो कि असीमित भनेर जान्नुहुन्न र देख्नुहुन्न भने ‘म जान्दिनँ, म देख्दिनँ’ भन्नु नै सीधा कुरा हुन्छ। यदि ‘जीव र शरीर एउटै हुन्’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही भन्नुहोस्; ‘जीव र शरीर भिन्न हुन्’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही भन्नुहोस्। नजान्नुहुन्छ र नदेख्नुहुन्छ भने ‘म जान्दिनँ, म देख्दिनँ’ भन्नु नै सीधा कुरा हुन्छ। यदि ‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन्’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही भन्नुहोस्; ‘मृत्युपछि तथागत रहँदैनन्’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही भन्नुहोस्। नजान्नुहुन्छ र नदेख्नुहुन्छ भने ‘म जान्दिनँ, म देख्दिनँ’ भन्नु नै सीधा कुरा हुन्छ। यदि ‘मृत्युपछि तथागत

रहन्छन् पनि र रहँदैनन् पनि’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही भन्नुहोस्; ‘मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन्’ भनेर जान्नुहुन्छ भने त्यही भन्नुहोस्। यी दुईमध्ये कुन हो भनेर जान्नुहुन्न र देख्नुहुन्न भने ‘म जान्दिनँ, म देख्दिनँ’ भन्नु नै सीधा कुरा हुन्छ।”

03 के यस्तो वचन दिइएको थियो?

mn63-008

“मालुक्यपुत्त, के मैले तिमीलाई कहिल्यै यसो भनेको थिएँ: ‘आऊ मालुक्यपुत्त, मेरो सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताऊ। म तिमीलाई संसार शाश्वत छ वा शाश्वत छैन, सीमित छ वा असीमित छ, जीव र शरीर एउटै हुन् वा भिन्न हुन्, मृत्युपछि तथागत रहन्छन् वा रहँदैनन्, रहन्छन् पनि र रहँदैनन् पनि, अथवा न रहन्छन् न नरहन्छन् भनेर निर्णय सुनाउनेछु?’” “होइन, भन्ते।”

mn63-009

“अथवा के तिमीले मलाई यसो भनेका थियौ: ‘भन्ते, म भगवान्को सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताउनेछु, र भगवान्ले मलाई संसार शाश्वत छ वा शाश्वत छैन, सीमित छ वा असीमित छ, जीव र शरीर एउटै हुन् वा भिन्न हुन्, मृत्युपछि तथागत रहन्छन् वा रहँदैनन्, रहन्छन् पनि र रहँदैनन् पनि, अथवा न रहन्छन् न नरहन्छन् भनेर निर्णय सुनाउनुहुनेछ?’” “होइन, भन्ते।”

mn63-010

“त्यसो भए, मालुक्यपुत्त, न मैले ‘आऊ, मेरो सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताऊ; म तिमीलाई संसार शाश्वत छ वा शाश्वत छैन ... अथवा मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन् भनेर निर्णय सुनाउनेछु’ भनेको रहेछु, न त तिमीले ‘म भगवान्को सान्निध्यमा

ब्रह्मचर्य जीवन बिताउनेछु र उहाँले यी विषयमा निर्णय सुनाउनुहुनेछ' भनेका रहेछौ। यस्तो हुँदा, हे अविवेकी पुरुष, तिमी को भएर कसलाई दोष लगाउँदैछौ?

04 विषालु बाणको उपमा

mn63-011

मालुक्यपुत्त, कसैले 'भगवान्ले मलाई संसार शाश्वत छ वा शाश्वत छैन ... अथवा मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन् भनेर निर्णय नसुनाउञ्जेल म उहाँको सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताउँदिनँ' भन्यो भने, तथागतले ती विषय अव्याकृत नै राखिरहनुहुनेछ र त्यही बीचमा त्यो व्यक्ति मर्नेछ।

mn63-012

मालुक्यपुत्त, मानौं कुनै मानिस बाक्लो गरी विष लगाइएको बाणले घाइते भयो। उसका मित्र, साथी, नातेदार र आफन्तहरूले बाण निकाल्ने शल्यचिकित्सक बोलाए। तर उसले भन्यो: 'मलाई बाण हान्ने व्यक्ति क्षत्रिय हो कि ब्राह्मण, वैश्य वा शूद्र हो भन्ने नजानेसम्म म यो बाण निकाल्न दिन्नँ।'।

mn63-013

उसले यसो पनि भन्यो: 'मलाई बाण हान्ने व्यक्तिको नाम र गोत्र नजानेसम्म यो बाण निकाल्न दिन्नँ; ऊ अग्लो, होचो वा मझौला कदको हो भन्ने नजानेसम्म निकाल्न दिन्नँ; ऊ कालो, श्यामवर्णको वा सुनौलो छालाको हो भन्ने नजानेसम्म निकाल्न दिन्नँ; ऊ कुन गाउँ, बस्ती वा नगरको हो भन्ने नजानेसम्म निकाल्न दिन्नँ।'।

mn63-014

उसले भन्यो: ‘जुन धनुबाट मलाई बाण हानियो, त्यो चाप हो कि कोदण्ड हो भन्ने नजानेसम्म बाण निकाल्न दिन्नँ। जुन ताँदोबाट बाण हानियो, त्यो अर्कको रेशा, सन, स्नायु, मूर्वा वा दूध आउने वनस्पतिको रेशाबाट बनेको हो भन्ने नजानेसम्म निकाल्न दिन्नँ।’

mn63-015

उसले भन्यो: ‘जुन बाणको डाँठले म घाइते भएँ, त्यो आफैँ उम्रेको हो कि रोपिएको हो भन्ने नजानेसम्म निकाल्न दिन्नँ। त्यसमा गिद्ध, बकुल्ला, बाज, मयूर वा सिथिलहनु नामक चराको प्वाँख लगाइएको हो भन्ने नजानेसम्म निकाल्न दिन्नँ।’

mn63-016

उसले भन्यो: ‘त्यो बाण गाई, भैंसी, भैरव वा सेम्हार नामक जनावरको स्नायुले बाँधिएको हो भन्ने नजानेसम्म म यो बाण निकाल्न दिन्नँ।’

mn63-017

उसले भन्यो: ‘मलाई लागेको बाण साधारण फलकको हो, छुराको धारजस्तो हो, काँडेदार हो, नाराच हो, बाछाको दाँतजस्तो हो वा करवीरको पातजस्तो हो भन्ने नजानेसम्म म यो बाण निकाल्न दिन्नँ।’ मालुक्यपुत्त, उसले ती कुराहरू नजानेकै अवस्थामा त्यो मानिस मर्नेछ।

mn63-018

त्यसैगरी, मालुक्यपुत्त, कसैले ‘भगवान्ले मलाई संसार शाश्वत छ वा शाश्वत छैन ... अथवा मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन् भनेर निर्णय नसुनाउज्जेल म उहाँको सान्निध्यमा ब्रह्मचर्य जीवन बिताउँदिनँ’ भन्यो भने, तथागतले ती विषय अव्याकृत नै राखिरहनुहुनेछ र त्यही बीचमा त्यो व्यक्ति मर्नेछ।

05 यही जीवनमा दुःखको अन्त

mn63-019

मालुक्यपुत्त, ‘संसार शाश्वत छ’ भन्ने दृष्टि भए मात्र ब्रह्मचर्यवास सम्भव हुन्छ भन्ने होइन। ‘संसार शाश्वत छैन’ भन्ने दृष्टि भए मात्र पनि होइन। संसार शाश्वत छ भन्ने दृष्टि भए पनि, शाश्वत छैन भन्ने दृष्टि भए पनि जन्म छ, बुढ्यौली छ, मृत्यु छ; शोक, विलाप, शारीरिक दुःख, मानसिक पीडा र व्याकुलता छन्। यिनैको अन्त मैले यही वर्तमान जीवनमा बताउँछु।

mn63-020

‘संसार सीमित छ’ भन्ने दृष्टि भए मात्र ब्रह्मचर्यवास सम्भव हुन्छ भन्ने होइन; ‘संसार असीमित छ’ भन्ने दृष्टि भए मात्र पनि होइन। सीमित छ भन्ने दृष्टि भए पनि, असीमित छ भन्ने दृष्टि भए पनि जन्म, बुढ्यौली, मृत्यु, शोक, विलाप, शारीरिक दुःख, मानसिक पीडा र व्याकुलता छन्। यिनैको अन्त मैले यही वर्तमान जीवनमा बताउँछु।

mn63-021

‘जीव र शरीर एउटै हुन्’ भन्ने दृष्टि भए मात्र ब्रह्मचर्यवास सम्भव हुन्छ भन्ने होइन; ‘जीव र शरीर भिन्न हुन्’ भन्ने दृष्टि भए मात्र पनि होइन। यीमध्ये जुन दृष्टि भए पनि जन्म, बुढ्यौली, मृत्यु, शोक, विलाप, शारीरिक दुःख, मानसिक पीडा र व्याकुलता छन्। यिनैको अन्त मैले यही वर्तमान जीवनमा बताउँछु।

mn63-022

‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन्’ भन्ने दृष्टि भए मात्र ब्रह्मचर्यवास सम्भव हुन्छ भन्ने होइन; ‘रहँदैनन्’ भन्ने दृष्टि भए मात्र पनि होइन। यीमध्ये जुन दृष्टि भए पनि जन्म, बुढ्यौली, मृत्यु, शोक, विलाप, शारीरिक दुःख, मानसिक पीडा र व्याकुलता छन्। यिनैको अन्त मैले यही वर्तमान जीवनमा बताउँछु। त्यसैगरी, ‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन् पनि र रहँदैनन् पनि’

भन्ने दृष्टि भए मात्र ब्रह्मचर्यवास सम्भव हुन्छ भन्ने होइन; ‘न रहन्छन्, न नरहन्छन्’ भन्ने दृष्टि भए मात्र पनि होइन। यीमध्ये जुन दृष्टि भए पनि जन्म, बुढ्यौली, मृत्यु, शोक, विलाप, शारीरिक दुःख, मानसिक पीडा र व्याकुलता छन्। यिनैको अन्त मैले यही वर्तमान जीवनमा बताउँछु।

06 के स्पष्ट पारिएको छ

mn63-023

त्यसैले, मालुक्यपुत्त, मैले अव्याकृत राखेका कुरालाई अव्याकृत नै सम्भ; स्पष्ट पारेका कुरालाई स्पष्ट पारिएको नै सम्भ। मैले के अव्याकृत राखेको छु? ‘संसार शाश्वत छ’, ‘संसार शाश्वत छैन’, ‘संसार सीमित छ’, ‘संसार असीमित छ’, ‘जीव र शरीर एउटै हुन्’, ‘जीव र शरीर भिन्न हुन्’, ‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन्’, ‘मृत्युपछि तथागत रहँदैनन्’, ‘मृत्युपछि तथागत रहन्छन् पनि र रहँदैनन् पनि’, ‘मृत्युपछि तथागत न रहन्छन्, न नरहन्छन्’—यी मैले अव्याकृत राखेको छु।

mn63-024

मालुक्यपुत्त, यी कुरा किन अव्याकृत राखेको हुँ? किनकि यी हितकारी लक्ष्यसँग सम्बन्धित छैनन्, ब्रह्मचर्यका आधारभूत कुरा होइनन्। यिनले निर्वेद, विराग, निरोध, उपशम, प्रत्यक्ष ज्ञान, सम्बोधि वा निर्वाणतर्फ लैजाँदैनन्। त्यसैले मैले यी अव्याकृत राखेको हुँ।

mn63-025

अनि मैले के स्पष्ट पारेको छु? ‘यो दुःख हो’ भनेर स्पष्ट पारेको छु। ‘यो दुःखको उत्पत्ति हो’ भनेर स्पष्ट पारेको छु। ‘यो दुःखको निरोध हो’ भनेर स्पष्ट पारेको छु। ‘यो दुःखको निरोधतर्फ लैजाने मार्ग हो’ भनेर स्पष्ट पारेको छु।

mn63-026

यी कुरा किन स्पष्ट पारेको हुँ? किनकि यी हितकारी लक्ष्यसँग सम्बन्धित छन्, ब्रह्मचर्यका आधारभूत कुरा हुन्। यिनले निर्वेद, विराग, निरोध, उपशम, प्रत्यक्ष ज्ञान, सम्बोधि र निर्वाणतर्फ लैजान्छन्। त्यसैले मैले यी स्पष्ट पारेको हुँ।

mn63-027

त्यसैले, मालुक्यपुत्त, मैले अव्याकृत राखेका कुरालाई अव्याकृत नै सम्भ; स्पष्ट पारेका कुरालाई स्पष्ट पारिएको नै सम्भ।”

mn63-028

भगवान्ले यसो भन्नुभयो। प्रसन्न भएका आयुष्मान् मालुक्यपुत्तले भगवान्को वचनमा हर्ष व्यक्त गरे।

Sources & attribution

Pāli · Mahāsaṅgīti edition, SuttaCentral / bilara-data

<https://suttacentral.net/mn63/pli/ms>

Ancient Pāli: public domain; SuttaCentral-created contributions: CC0 unless otherwise noted

English · Thanissaro Bhikkhu, Access to Insight (BCBS Edition)

<https://www.accesstoinsight.org/tipitaka/mn/mn.063.than.html>

CC BY-NC 4.0 · noncommercial use

Consultation source; English text is not included in this edition.

Consultation source (English not selected): Cula-Malunkya Sutta: The Shorter Instructions to Malunkya, translated from the Pali by Thanissaro Bhikkhu. © 1998 Thanissaro Bhikkhu. Access to Insight (BCBS Edition), revised 30 November 2013. <https://www.accesstoinsight.org/tipitaka/mn/mn.063.than.html>. ATI English translation consulted as a reference; not included in this edition. Modern translation rights are preserved.

Access to Insight license: The consulted English source remains licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). Noncommercial sharing and adaptation require attribution, the license link and an indication of changes. Wherever a project contribution constitutes an adaptation of that modern translation, its attribution and noncommercial requirements continue to apply. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Pāli source and changes: The Mahāsaṅgīti Pāli root text is public domain, supplied by SuttaCentral / bilara-data under CC0 1.0. Roman Pāli was mechanically transliterated to Devanagari, with source passage IDs retained. No project restriction is added to that public-domain material. <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/>.

Editorial status: Any included Nepali and Hindi text is an AI-generated draft, prepared using the Pāli with consultation of the ATI English edition. These drafts have not yet been validated by the project editor or language experts. Alignment is by sentence or meaning group, with broader groups where source editions abbreviate or reorder repetitions.

Licenses and permitted reuse

Project teaching content: To the extent Dharma contributors hold copyright or related rights in project-authored editorial contributions and any included Nepali/Hindi drafts, captions, alignment annotations or illustrations, those contributions are offered under CC BY-NC 4.0. Credit Dharma contributors, identify the edition and changes, and preserve all supplied source, copyright, license and disclaimer notices. No exclusive rights are claimed in ancient teachings, public-domain material, facts or AI output to the extent it is not legally protectable. CC BY-NC 4.0 legal code.

Software and collections: MIT applies to the website software, not all contents of this PDF. This PDF is a collection whose texts, fonts and optional illustrations retain their separate licenses; it is not an unrestricted MIT or CC0 work. Project license-page deployment URL: <https://dharma.media/licenses.html>. Canonical upstream license links here remain available independently of that project deployment.

Fonts embedded in this PDF: Noto Serif Devanagari Regular and Medium carry Copyright 2019 Google Inc. All Rights Reserved. Noto Serif Regular and Bold carry Copyright 2015-2021 Google LLC. All Rights Reserved. The preserved upstream static-font notice is Copyright 2018 The Noto Project Authors (github.com/googlei18n/noto-fonts). All four embedded font files are licensed under the SIL Open Font License 1.1 (OFL-1.1). The website's separate variable font carries Copyright 2022 The Noto Project Authors (<https://github.com/notofonts/devanagari>). Upstream notices are retained in the project's assets/fonts directory. Font embedding does not place this document's text under the OFL. <https://openfontlicense.org/open-font-license-official-text/>.

No endorsement: No affiliation or endorsement by Thanissaro Bhikkhu, Access to Insight, SuttaCentral, Google or the Noto Project is implied. AI drafts have not been validated by a language expert; AI illustrations are interpretations, not historical records.

Dharma · A curated reading library · MN 63

Prepared for quiet reading, study, and free distribution.